

Kiss Endre József A Széphalom évkönyvről

Az idén tizenkettedik alkalommal jelent meg ezen a címen a Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve. Mint köztudott, a nevet Kazinczy alkotta és ruházta arra a településre, amelyen kúriája épült, s ahol jelenleg – a mauzóleuma melletti sírkertben – maga is alussza örök álmát. A Kazinczy Társaság pedig ezt a szimbólummá vált nevet választotta évkönyve címéül, hitet téve arról, hogy elkötelezettsége töretlen a Kazinczy-életmű gondozása, s ebből fakadóan Abaúj és Zemplén közművelődésének ügye iránt. A Széphalom-évkönyvnek – csakúgy, mint elődeinek – megvan a sajátos szellemi arculata. Nem egyszerűen társasági közlöny, mert ezt a feladatot „Hírlevél” címen, időszaki kiadványa látja el. Nem is szakmai könyvsorozat, mert erre valók az évente gyarapodó Kazinczy-könyvtár kötetei. Sokkal inkább a régió mértékadó szellemi vállalkozása ez, amelynek országos jelentősége sem elhanyagolható. A széphalmi Mester nyomdokaiban a jó ügyért közös erőfeszítést vállalók megteremtik a sokféleség minőségi egységének jó modelljét. Ebből a modellből ma még kevés van, noha nagy szükség van arra, hogy a pozitív példa jótékony hatását – lehetőleg minél szélesebb körben –

kifejthesse.

Az egyszerű, de tetszetős kiállítású kötet 336 oldalon, csaknem félszáz szerző, közel ugyanennyi írását tartalmazza. Folyóíratra emlékeztető külseje megengedi, hogy játsszunk a gondolattal: mintha olyan periódikumot olvasnánk, amelyet valamikor Kazinczy adott ki, s napjainkban a késői utódok folytatnák munkáját. Bámulatos műfaji gazdagság halmozódik itt fel - előadás, emlékbeszéd, forrásközlés, irodalmi elemzés, lexikon, szótár, portré, tanulmány, kutatási jelentés, emlékirat, napló, levelezés, recenzio, bibliográfia – s ha itt abbahagyjuk, bizonyára nem soroltunk még fel mindent. Hasonlóképpen színes a szerzők sora, akik nem csupán a Kazinczy Társaság szigorúan vett tagjai, hanem mindenki, aki a társasági célokkal egyetértve munkálkodik. Közöttük akad egyetemi hallgató és tanár, festőművész, irodalomtörténész, iskolaigazgató, kertész, költő, könyvtáros, kutató professzor, lelkipásztor, levéltáros, mérnök, muzeológus, művelődéstörténész, népművelő egyaránt. Így aztán mindenki fülmerülhet a kérdés: hogyan formálódhat meg az egymáshoz nem feltétlenül illeszkedő, eltérő gondolkodásmódot, értékrendet tükröző, különféle

szintű írásokból a Széphalom egységes arculata? Mert aki kezébe veszi, megbizonyosodhat arról, hogy a sokféle írások nem kioltják, gyengítik egymást, hanem kiegészítik és éppen, hogy erősítik egymás színeit. Mindez persze nem spontán, nem is véletlenül történik, hanem döntő szerepet játszik benne az, hogy a szerzők tudva, vagy nem tudatosan, de megfelelni igyekeznek a Kazinczy-örökség követelményének. Gyakorlatilag ugyanilyen fontos a szerkesztő, Kováts Dániel, és munkatársai folyamatos tevékenysége. Nemcsak abban áll ez, hogy évente egyszer az összegyűlt anyagok halmazát harmonikus rendbe szedik, hanem már az egyes művek születésénél bábáskodnak, újabbakat inspirálnak, ígéretekkel elkernek, a meglévőkön igazítanak, a rászorulókon segítenek és közben – jó szemmel – válogatnak a következő Széphalom számára.

Így született meg a mai Széphalom négy szerkezeti egysége. „A 200 éves Kossuth” kapta közülük az elsőséget, a jeles évfordulóra tekintettel, s talán azért is, mert az itt sorakozó Kossuth-tanulmányok első sorban Zemplén, s a Felvidék vonatkozásában viszik előre a kutatást. Az utolsó romantikus költő, Zempléni Árpád „Kossuth ravatalánál” című verse adja meg ennek a gyűjteménynek az alaphangját. Olvashatunk itt Kossuthról a szónokról (Tusnády László), énekelhetünk bodrogközi gyűjtésből lekottázott Kossuth-nótákat (Tar Mihály), tanulhatunk

Sátoraljaújhely és hazánk nagy fiának kapcsolatáról (Csorba Csaba), és tiszta vizet önthetünk végre a pohárba a számos változatban terjedő, a szájhagyományban magukat erősen tartó Kossuth-legendákkal kapcsolatban (Fehér József). Olaszliszka postatörténete a Kossuth-család történetéhez (Kamody Miklós), Kossuthnak egy pataki tanárhoz írt levele pedig az egykori Alma Materhez vezet bennünket (Pocsainé Eperjesi Eszter).

A „Kazinczy és kora” összeállítás már közvetlenül a széphalmi Mester életművével foglalkozik. Fried István Kazinczy saját lapját, az Orpheust értékeli abból a szempontból, hogy a Mester gondolkodásmódja miként jelentkezik a publikációkban. Pál József a kortárs itáliai költészet hatását vizsgálja ugyanitt. Folytatódik Kazinczy talán legismertebb életrajzírójának, Váczy János kéziratának közlése, ezúttal „Az igazgató” címmel. Ezután Richard Prazák professzornak, a Társaság új tiszteletbeli tagjának előadása következik Kazinczy és a cseh Josef Dobrovsky irodalmi szerepéről, majd pedig Kazinczy Tasso-átirata (Nagy Ferenc–Vincze Ferenc–Zelei Borbála). Kazinczy és a Magyar Szent Korona kapcsolatáról szól e sorok írója. Egy elfeledett költő, Mátyási József, s egy kortárs, gróf Mailáth Antal alakja ábrázolódik ki Dankó Géza és Cap György tanulmányában, s a Kazinczy-család történetéhez szolgál érdekes adalékokkal Busa Margit.

„História és hagyomány” kapcsolja össze Szenci Molnár Albert naplószerű önéletrírását (Györgyi Béláné), Lavotta János kancellista házitanítói tevékenységét (Dombóvári János), a 19. századi abaúji papválasztásokat megőrkítő népies verselést (Benke György), a sátoraljaújhelyi görög katolikus gyülekezet misszióját a századfordulón (Damjanovics József), a csabacsüdi Dókus-család genealógiáját (Komporday Levente), a gömöri Salyabó István első világháború és hadifogságot megőrkítő följegyzéseit, Borúth Andor festőművész életét (Somogyi Gábor) és emlékét (Kőszeghy Elemér), a felvidéki áttelepítettek sanyarú sorsát 1945-ből (Kőrössy Sámuel), vagy azt emigrációba kényszerített Kazinczy-család Svédországba települését (dr. Kazinczy Ferenc). S ide kapcsolódnak a Károlyfalva helyneveiről (Trifonovné Karajz Borbála), pataki kocsmanevekről (Balázs Ildikó), Németh László és egy pataki tanár levelezéséről (Kováts Dániel), Szabó Zoltán pataki tanár emlékezetéről (Bojtor István) írt dolgozatok, s a 100 éve született Újszászy Kálmánnak a faluszemináriumot tárgyaló tanulmánya.

A „Számvetés és szemle” alatt találjuk Fried István írását Richard Prazákról, Prazákét pedig a Brnóban bebörtönzött magyar jakobinusokról, Katona Rezsőné recenzióját Kiss József válogatott költeményeiről, honismereti munkákat Alsóregmec és Rátka településekről, emlékezőt Spéder Antal helytörténész-

ről (Bencsik János) s búcsúzást Balassa Ivántól (Kováts Dániel) és Nagy Gézától (Fehér József), akik az idén mentek el a minden élők útján. A számvetés része a nyáron megrendezett VI. Abaúji Szabadegyetem programja (Nyirkos István), a széphalmi Magyar Nyelv Múzeumának részletes tématerve (Fehér József, Kováts Dániel, Pásztor Emil, Radványi György), a Zempléni Múzsza első évének áttekintése (Bolvári-Takács Gábor), az Amerikába szakadt neves magyarok sorsa (Fehér Erzsébet), a Széphalom 11. értékelése (Kovács Sándor Iván), s a Társaság egyik alapítójának, Hőgye István ny. levéltárigazgatónak a személyi bibliográfiája.

A Széphalom mindig helyet ad a régió kortárs költőinek a bemutatkozásra. A már említett Zempléni Árpádon kívül Cseh Károly, Ficsor Miklós, Illés László, Szilágyi Ferenc, Tusnády László, Regina Lumpickiene versei, E. Kovács László és Tellingner István képei illusztrálják a kötetet, amelyet jó lelkiismerettel ajánlunk az olvasók figyelmébe.

(Széphalom 12. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, szerkesztette: Kováts Dániel, Sátoraljaújhely, 2002)